

ARARAT

ELEGIA ARMENA

SAC. GIOSUÈ FACHERAZZI

Dal vertice proteso al sommo cielo,
nel candor de le nevi immacolate,
che emergon fuor del nebuloso velo,

io stendo le pupille inebriate
per sì gran vista, verso i quattro venti,
su le contrade aperte e dispiegate.

E come raggi a un asse convergenti
valli e montagne di quassù discerno,
e l'ampie fauci di vulcani spenti.

Vedo vagar con moto sempiterno,
tra l'ardue selci e le foreste, i fiumi
quivi nutriti da perenne inverno,

che fuor dagli antri di selvaggi numi
vanno cantando, in melodie leggere,
disperse a l'aure in vaporosi fumi,

di aulenti fior le eterne primavere
su cui volteggian le api redivive,
e il sonno eterno di sepolte fiere.

Onde risuona a le percorse rive
di lontane canzon l'eco fedele,
per quante l'acqua terre circoscrive,

e va a lambir, fin dove in mar si cele,
le fortunate un di valli ridenti,
dove copioso scorrea latte e miele.

E riproduce in languidi lamenti,
modulati al tenor di antiche istorie,
l'avvicinarsi de le umane genti.

O lontane oggimai tarde memorie
che, rievocate fuor da le ruine,
sopravvivate a le defunte glorie

di guerrieri, di principi e regine
che s'incalzan, come onde in mare chiuso,
per dileguarsi a l'ultimo confine!

Cantano l'acque e i venti, in suon confuso
per il vibrar di secoli stranieri,
ciò che i sepolcri non han già recluso,

e sibilan tra l'ombre dei manieri
di Babilonia e Ninive, prostrate
sembra da antiche età... ed è pur ieri!

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԵՂԵՐԵԳ ԶԱՅԱՍՅԱՆ

ՏԷՐ ՅԵՍՈՒ ՖԱԿԵՐԱԶԻ

Դէպի վերին երկինք ցըցուն կատարէն,
Սպիտակութեան մէջը անբիծ ձիւներուն,
Որ միգապատ շրջաբաշտ վար կը մընան,

Կը տարածեմ բիրբուս արբշիռ այսօր վեհ
Տեսարանէ, չորս հողմերուն ուղղութեամբ,
Երկիրներուն վերան արձակ, լայնատարր:

Այս բարձունքէն կը տեսնեմ զերդ ճամանչներ
Նոյն առանցքին ճրգտող լեռներ ու գետեր
Լայն երաշխեք երաբուխներու մահացած:

Կը նըկատեմ յարախաղաց ընթացքով,
Վիճուտներու, անտառներու ընդմէջէն,
Գետերն այստեղ սընած ձիւնով յաւերժեայ,

Որոնք ելած անձաւներէն վայրենի
Աստուածներուն, մեղեդիով մ'հեշտ, ցըրուած
Սիւքին քեռով՝ զերդ շոգելից ծովս, կ'երգեն

Հոսեղ ծաղկանց անանգական գարուններն՝
Ուր կը յածին վերակենցաղ մեղուններն,
Եւ մահացած գազաններուն փունն յաւերժ:

Ասկից ահա կ'ընկէ ծեծուած ափերուն
Հաւատարիմ արձագանգն հին երգերուն,
Ամէնութե՛ք ուր ջուրն երկիր կը բըրջէ,

Ու կը լիզէ ան - մինչեւ ծովն ընկըզմի -
Զուարթ հովիտներ'րը երբեմնի երջանիկ,
Ուր կը հոսէր առատօրէն մեղր ու կաթ:

Եւ կը կըրկնէ ջուրը նուազկոտ ողբերով,
Եղանակած հին վէպերու տարազով,
Փոփոխութիւնը մարդկային սերունդին:

Ո՛վ հինաւորաց յիշատակներ հեռաւոր,
Ոգեկոչուած աւերակի ծոցերէն,
Որ դեռ կ'ապրիք յետ չըբացած փառքերուն

Մարտիկներու, իշխաններու, քաղուհեաց,
Որ կ'ոգորին զերդ ալիքներ փակ ծովի
Մինչեւ որ հուսկ սահմանին մօտը լուծուին:

Ու խառնաձայն կ'երգեն ջուրերն ու հովեր
Անցքին վերայ հին դարերու անծանօթ՝
Ինչ որ դեռ չեն գերեզմաններն ամփոփած.

Եւ կը սուլեն ըստուերին մէջ շէնքերուն
Բարեկունի ու Նինուէի՝ գետնամած
Հին դարերէ կարծես... մինչ դեռ երէկ է:

Ai margini del Tigri e de l'Eufrate
dilagavan pur ieri larghe fiumane
di innumer Tribù, qui convocate

per l'urto primo delle razze umane,
finchè Assiri, Macedoni e Caldei
fûr sottomessi a l'aquile romane.

Ma nè la dinastia dei Tolomei,
raccomandata al canto della Sfinge,
nè l'epopea dei circoncisi Ebrei

per l'etere diffuso oltre si spinge
l'inviolato dominio de la neve,
cui densissima nube ognor recinge;

ma al par d'auretta estramamente lieve
a la impervia barriera si disperde
col mistico parlar di età longeve.

Là, dove muore, a poco a poco, il verde,
stemperando le tinte ai primi bianchi,
mentre il colore candido si perde,

quando distilla dai robusti fianchi
le trasparenti linfe, o le evapora
perchè la terra del suo umor non manchi,

l'umana schiatta, a la sua prima aurora,
e già proterva, a quel voler soggiacque
Cui era in mente di salvarla ancora,

perchè, immersa nei vortici de l'acque,
tutta affogando, ne restasse il seme
che si salvò quassù, come Altrui piacque.

Ma a le pendici de la vita estreme
ne l'immane tenzon con gli elementi,
vita e morte quel dì cozzaro insieme.

Vedo raminghi andar pavidamente
verso la morte per fuggir la tomba,
e miste a lor le codannate genti;

mentre il tuon più lugubre rimbomba,
quasi tutti chiamasse al gran giudizio
del novissimo di l'arcana tromba.

Odo invocar da te l'ultimo ospizio,
spietato Monte, che guardasti allora
come Bruto dei suoi figli il supplizio.

S'alzan le rive de la morta gora,
e i tuoi ghiacci, con mano e con artiglio
stringono, come avanzi di una prora,

per differir la sorte al caro figlio
la donna insieme con la tigre, in una
afratellate dal comun periglio.

Quindi vedesti giù ne la laguna
la progenie dei vivi andar sepolta
dov'ebbe dal Fattore la prima cuna.

Ափերուն մօտը Տիգրիսի, Եփրատի
Կը վխտային դեռ երէկ բիւր ազգերու
Հոծ ամբոխներ համախմբուած հոս նախկին

Ընդհարումին համար մարդկան ցեղերուն,
Մինչեւ որ Մար, Քաղդէացի, Մակեդոն
Բոլորն ինկան արծիւներուն տակ Հռոմի:

Եւ սակայն ո՛չ հարըստութիւնն Պտղոմեանց՝
Երեւելի դարձած երգովն ըՍփինգսի,
Ո՛չ դիւցազներգն երբայեցւոց բըլփատուած,

Երբեքն մէջ ցըրուած, չ'անցնիր սահմաններն
Անեղծական իշխանութեան ձիւներուն
Զոր ամպ մը խիտ կը պարուրէ յարատեւ.

Այլ գեփիւտի մը հանգոյն նուրբ ու քեքել
Ան կը լուծուի պատուարին դէմ անհամբոյր
Հին դարերու խորհրդաւոր բարբառով:

Հոն ուր դալարն հետզհետէ մեռնելով
Զիւնի նախկին խաւերուն մէջ կը ձուլուին
Կանաչ-նըմալ ու կ'անհետի սպիտակ գոյնն

Երբ իր հուժկու կողերէն վար կը մըզէ
Զինչ աւշներն, ու գոլորշի կը դարձնէ՝
Որ չըպակսի խոնաւութիւնը հողին,

Իր իսկ նախկին արշալոյսին մարդոց զարմն
Ապըստամբած ընկըրկեցաւ կամփին դէմ
Անոր՝ որ զինքը մտադրած էր փրկել,

Զի երբ սուգուած պըտոյտփին մէջ ջուրերուն
Խեղդուէր ամբողջ, անորմէն դեռ սերմ մընար,
Որ փրկուեցաւ հոս, ինչպէս Ան հանեցաւ:

Սակայն կեանքի արմատներու խորքին մէջ,
Տարբերին դէմ մըզած կոռին մէջ ահեղ
Կեանքը եւ մահ ընդհարեցան իրարու:

Կը տեսնեմ չուն մահուան դիմող ահաբեկ
Նախիրներուն որ դամբանէ կը խուսեն,
Եւ անոնց հետ խառն ամբոխներ դատապարտ,

Մինչ կ'որոտայ շանքը մահուան բոմբիւնով
Որպէս քաճուն փողը գամէմքը կոչող
Ցետին օրուան դատաստանին ահաւոր.

Կը լսեմ քէ քեզմէ վերջին ապաստան
Կ'աղերսեն, ո՛վ անգուք լեռ, որ այն ատեն
Դիտեցիր զերդ Բըրուտոս մահն իր որդւոց:

Կ'ուռին մեռեալ ջուրի ափերն, կ'ամբառնան,
Որ սարսափէն հասարակաց վըտանգին՝
Եղբայրացած իրարու հետ կին ու վագր

Պինդ կը գրկեն սառեղ՝ ձեռքով, մագիլով, -
Իբր ըլլային ջախջախ նաւի բեկորներ -
Որ հեռացնեն մահն որդիէն սիրական:

Տեսար յետոյ ստորեւ լընի ծոցին մէջ
Որ կը քաղուէր ողջ մարդերու զարմն այնտեղ՝
Ուր Արարչէն նախկին որբանն ունեցաւ:

Poi la tua mole fu pur essa avvolta
da l'invasore instabile elemento
ch'ebbe ogni terra nel suo sen raccolta.

Infine, al soffio di propizio vento,
alba novella apparve all'orizzonte
e biancheggiò tra l'acque e il firmamento.

Girò l'arcobaleno a mo' di ponte
su l'ampia volta, per coprir di fiori
a l'uscir del lavacro, la tua fronte,

perchè accogliessi, con regali onori,
dopo quaranta dì, nel fatal legno,
la specie umana e gli altri abitatori.

O felice degli avi antico regno,
Armenia, ove di tutto l'universo
le più rare beltà si dièr convegno,

non ti ritrovo più, chè un fato avverso
a un perseguito popolo e diviso
ha ogni primiera rarità disperso!

Dove nacquero i padri, in Paradiso,
rallegrati da fonti e da rugiade,
manca ai figli del sol l'almo sorriso.

Più non maturan le dorate biade,
ma sol triboli e spine, ed è l'ortica
spontanea messe ne le tue contrade.

Figliola prima de la madre antica,
la Chiesa, fosti a le sorelle ingrate,
invidiose di te, fatta nemica,

che ti straziâr le membra tribolate
disperse in tutto il mondo da torrenti
di lacrime e di sangue in ogni etate;

o, sorde a le tue grida e ai tuoi lamenti,
apprestâr le catene dei tuoi figli
perchè fosser perpetui i lor tormenti.

Madre orbata, che versi d'ambo i cigli
dei due versanti, il pianto, in larghi rivi,
di nuovo sangue fatti ognor vermigli,

il pianger tuo, che già disturba i vivi,
che nol vogliono udir, non va a morire
dentro i cedri del Libano e gli ulivi,

nè tra il clamor de le fraterne ire
de le vittime il sangue andrà disperso,
che non sia dato fin quì farsi udire.

Quì dov'è il cielo sì pulito e terso
da ogni terrena vanità, quì giunga
ad ispirar il mio dolente verso,

e per la stessa via si ricongiunga
da l'orme intrisa del fratel trafitto
e il giusto sol con esso lui raggiunga

Պարուրեցաւ յետոյ եւ քու զանգուածդ ալ
Արշաւաւոյր այդ տարերէն անկայուն՝
Որ երկիրներն համայն իր ծոցն ամփոփեց:

Հուսկ երբ շրջեց բարեբաստիկ հովն այնտեղ
Հաստատութեան մէջն եւ չուրին՝ լուսափայլ
Նոր արշալոյս մ'հորիզոնէն ծագեցաւ:

Ու ծիածանն ինչպէս կամուրջ մը դարձաւ
Վեհ կամարին վրայ, ծածկելու ծաղիկով
Ճակատդ երբոր աւագնէն դուրս ելլէր,

Որ դուն շուքով արքայական նշաններ
Քառսուն օր վերջ, քակատագրի փայտին մէջ
Մարդկային զարմն եւ անոր միւս բնակիչներն:

Ո՛վ Հայաստան, երջանիկ հին պետութիւն
Նախնիներու, ուր ընդհանուր տիեզերքի
Հաւաքութեան գեղեցկութիւնն անգիւտ,

Այնտեղ չես դուն, զի Ճակտի Գիր մ'հակառակ
Ժողովուրդի մը հալածումն ու ցանցի
Բոլոր նախնի գեղեցկութիւնն է եղծած:

Ու դրախտին մէջ ուրտեղ հայրերը ծնան,
Հեշտանալով աղբիւրներով, ցօղերով,
Զունին որդիքն անոյշ ժըպիտն արեւուն:

Զեն արմըտիքն ատոմանար ոսկեհատ,
Այլ տատասկներ լոկ եւ փուշեր, եւ եղին
Ինքնաբոյս հունձն է հողերու ընդարձակ:

Դու անդրանիկ ծընունդ եւ դուստրը հին Մօր՝
Եկեղեցւոյ, դու հէֆ, դարձար տաշի
Նախնաւորեկ քոյրիկներու պաշտօնի,

Որ լըկեցին քու անդամներդ վըշտահար
Քըշուած ամբողջ աշխարհ՝ արիւն-արցունքի
Հեղեղներով ամէն դարու շրջանին:

Կամ խուլ քուկին աղաղակիդ, ողբերուդ,
Պատրաստեցին զաւակներուդ շըքաններն
Որ մըշտատեւ ըլլար տանջանքն անոնց:

Որդեկորոյս մայր, որ կ'հոսես վտակներով
Արցունքն երկու էջերէն գոյգ բիբերուդ
Նոր արիւնի կարմիր դէպքեր ամէնուր,

Ողբդ որ ողջերն իսկ կը խոսովէ, որոնք գայն
Ունկընդրել չեն ուզեր, պիտի չըմեն
Մայրիներուն, ճիւղեմեաց մէջ լիբանան,

Եւ գոհերուդ գուր չըցընդի պիտ'արիւնն
Եղբայրադար քեներու մէջ ժըխտին՝
Մինչեւ հասնի մեր օրերու ականջին:

Թող հասնի հոս արիւնդ, ուր չինջ է երկինք
Եւ գերծ ամէն պատրանքներէն երկրաւոր,
Եւ ներշնչում տայ ցաւագին քերութեան:

Եւ վըրայէն արիւնշաղախ հետքերուն
Վերադարձած եղբոր քող գայ միանայ
Ու հետն հասնի արդարութեան արեւին:

che contemplò l'orribile delitto
scagliando l'anatema a l'uccisore
come, nel Libro, è di Caino scritto.

Nè soffrirà, di un popolo che muore
sotto il pugnale di perfidi fratelli,
che resti inulto il grido di dolore.

Ma schiarando le truci orme, suggelli
d'eterna infamia l'assassino, e infonda
al languente virtù che il rinnovelli.

Così sciolse coi rai la vindice onda
per salvar da la strage dei violenti
Noè al riparo di sicura sponda.

Ecco nel vasto oceano dei viventi
tra le tempeste in questa notte bruna
ove si pugna a sangue, a lumi spenti,

non capovolta da la rea fortuna
cullarsi un'arca picciotta e snella
bene ancorata in mezzo a una laguna.

O, de l'antica vergine sorella,
che custodisci il seme ed il fermento
di un popol caro a più benigna Stella!

Vivi sicura sopra il fondamento
del fido scoglio eternamente duro
e quindi aspetta che si plachi il vento!

Chè lo scoglio di Pietro è più sicuro
d'ogni rupe o bastion irto a gli stretti
s'anco vestiti d'adamante puro.

E mentre l'alba del tuo giorno aspetti
godì il cielo sereno e il suol cortese
avanguardia del mar che ti ricetti.

Ospite cara a l'italo Paese,
Armenia, o specchio de la tua Regina
che al naufragio ti tolse, e ti difese

quel che salvasti da l'altrui rapina,
quando il lungo martirio sia finito,
lì attendi, a un cenno de la man divina,

Chi ti riporti al focolare avito.

Որ այդ եղեռնը նըկատեց ահռելի
Արձակելով մարդասպանին դէմ նըզովք՝
Նման Կայենի համար Գրքի գըրածին:

Եւ ոչ պիտի հանդուրժէ որ անուր մնայ
Ճիշը ցաւին ազգի մը որ կը մեռնի
Դաշունահար եղբայրներէ նենգաւոր:

Այլ պարզելով դաժան հետքերն յաւիտեան
Անարգանքով պիտի կընքէ մարդասպանն
Եւ ներարկէ նըւաղելին նոր կորով:

Այսպէս արեւն իր շողերովը լուծեց
Վըժի ալիքն, կոտորածէն փրկել Նոն
Մոլիններուն՝ տանելով զինք ափն անդորր:

Ահա նդարձակ ովկեանին մէջ ողջերուն,
Մորիկներու միջեւ, զիշերն այս մթին,
Մարած ջահով արիւնալից կըռուին մէջ,

Եղեռնաւոր բախտէն չեղած տակնուվրայ
Տապան մը կայ օրորուն փոքր ու քեթեւ,
Որ լընին մէջ վստահ խորիսխ է նետած:

Ո՛վ կոյս քոյրիկ դու հինաւորաց տապանին,
Որ ծոցիդ մէջ կը պահես սերմն ու խըմորն
Սիրուն ազգի մ'ալ մեծ բախտի արժանի,

Ապրէ վըստահ հիմին վըրայ այն վէմին
Որ անասան պիտի մընայ առյաւէտ,
Ապա սպասէ մինչեւ որ հողմն հանդարտի:

Զի Պետրոսի վէմն ապահով է ամէն
Ապառաժէ կամ կիրներու բերանին
Ամբարտակէն աղամանդով իսկ պատում:

Եւ մինչ օրումնդ արշալոյսին կը սպասես,
Վայելէ ջինջ երկինքն եւ հողը ազնիւ՝
Յառաջապահ ծովին եւ քեզ հիւրընկալ:

Իտալական երկրին դուն հիւր սիրելի
Ո՛վ Հայաստան, դու ցոլացում դըշխոյիդ
Որ քեզ փրկած նաւթկումէն՝ պահպանեց

Քու փըրկածներդ կողոպուտէն ուրիշին,
Երբ վերջ գըտնեն չարչարանքներդ երկար՝
Ըսպասէ հո՛ն անոր որ գեթ Աստուծոյ

Հրամանին վրայ հայրենի տո՛ւնդ տանի:

Թրգմ. Հ. Ե. Փ.

